

Het kasteel Geldersweert

Joke Honders

De huidige pont in Ingen kreeg op 28 februari 2003 de naam Geldersweert, een eeuwenoude naam. De naam herinnert aan de nabij het veer gelegen uiterwaard, de Gelderse Waard of Gelderse Weert geheten, maar het is tevens de naam van het kasteel Geldersweert dat ooit ten westen van het Ingense veer in de gelijknamige uiterwaard stond. Het kasteel was gebouwd op een strategische en gunstige plaats waar men kon uitkijken over de rivier en op die manier de naderende vijand goed in de gaten kon houden. Maar ook in verband met reizen en vervoer van goederen was het een goed gekozen punt. Nadelig waren natuurlijk de perioden dat het hoogwater was, waarbij men wel in ogeschouw moet nemen dat de waterstanden in die eeuwen lager waren dan nu, en mogelijke was het kasteel gebouwd op een zelf opgeworpen terp of op een zogenaamde rivierduin. Toch moeten de bewoners af en toe met wateroverlast te kampen hebben gehad, waarom zou anders de bekende Leeghwater ooit op het kasteel gelogeed hebben?

De familie Van Gelder

Het Huis Geldersweert op haar beurt had haar naam te danken aan een familie Van Gelder, die het in de 16e en 17e eeuw bezat. De familie Van Gelder stamde af van een bastaard van de hertog van Gelre. Niet bekend is of deze bastaard de stichter van Geldersweert is, maar het wordt wel algemeen aangenomen. Blijkbaar was de uiterwaard in de voorgaande eeuwen in bezit van de graven of hertogen van Gelre, zoals dat bijvoorbeeld in Lienden ook het geval was met De Ketelboeterswaard, die rond 1370 eigendom was van graaf Eduard van Gelre. Uit welke tijd dateert nu het kasteel? Daarover zijn tot nu toe geen schriftelijke bronnen bekend. De hertog van Gelre, Karel van Egmond had een aantal buitenechtelijke kinderen. Een van zijn bastaardzonen, verwekt bij een vrouw van wie de naam niet helemaal duidelijk is (Van Rosaw, Roderlo of Rosande), was Karel van Gelder (bijgenaamde de Jonge), geboren circa 1515. Hij kreeg van zijn vader in 1538 bij zijn huwelijk met Fenna Johansdochter van Broeckhuisen als huwelijksgift de Gelderse Toren bij Spankeren, de Geldersweert in Ingen en een molen bij het Gulden Spijcker. Karel wordt in 1539 in de Veluwe Ridderschap beschreven als Carel van Gelre tot Spankeren. Karel den Olden, een oudere halfbroer van Karel den Jonge, eveneens een bastaard, was in 1555 in Ingen op Geldersweert woonachtig. Van hertog Karel van Gelder is trouwens bekend dat hij meerdere bastarden bij verschillende vrouwen had. Een andere was bijvoorbeeld Anna van Gelder, die met een telg uit het bekende geslacht Vijgh trouwde en wiens zoon Dirk Vijgh zich heer van Zoelen en De Snor (Dodewaard) liet noemen. Nog weer een andere bastaard, Peter van Gelder, had o.a. bezittingen in Opheusden. Door de benaming

Gelderweert bij de schenking is het onduidelijk of er nu sprake is van het kasteel of slechts van de uiterwaard. We weten dus niet of het kasteel al bestond of dat Karel van Gelder het na zijn huwelijk heeft laten bouwen. Na de dood van Karel de Jonge, in 1576, komt Gelderweert in handen van zijn zoon Adolf, hopman in statendienst, die bij zijn vrouw Maria van Battenberg vijf kinderen had. Zoals we zullen zien, krijgen deze kinderen op zeker moment belangstelling voor het huis in Ingen. De familie had er voorheen blijkbaar nooit gewoond en had het kasteel en de gronden altijd verpacht. Adolf en zijn vrouw liggen voor het orgel in de St. Lebuinuskerk te Deventer begraven met de wapens van Gelre en Battenberg.

Charlotte van Gelder

Adolfs dochter Charlotte was al op jeugdige leeftijd erg geïnteresseerd in haar vaders erfgoed, zij het noodgewongen, want haar ouders overleden toen Charlotte nog klein was. Charlottes moeder stierf in 1618 en haar vader in 1619. Charlotte was twaalf jaar oud, toen zij en haar broers en zusters moederziel alleen achterbleven. 79 Uit de rentmeestersrekening van de jaren 1625/26, zij is dan 17/18 jaar, lezen we dat de rentmeester met joffer Charlotte de pacht voor de Geldersweert is overeengekomen. In hetzelfde jaar waren zij en haar zuster Elsabe kennelijk op de Geldersweert geweest, gezien het feit dat pachter Cornelis van Wijck hen op hun verzoek f21,20 had gegeven, terwijl pachter Peter Ariaens op de pachtsom een bedrag van f1,10 gekort had, bestemd voor twee koperen snuiters. Behalve pacht in geld was het ook gebruikelijk dat de pachters andere waren leverden. Bij de verpachting van De Weijweerd in Ingen werd behalve f650 ook twee hamels (schapen) gevraagd. Voor een hofstede in Ingen moest men f60 en een hamel pacht betalen aan Gelderweert. In 1626 trouwt Charlotte met Dirck van Brienen. Aardig is het om te lezen dat de rentmeester, Henrick Wilbrenninck, op verzoek van haar tante, joffer van Deelen, voor f150 een huik (soort kapmantel) laat bestellen. Nichtje Charlotte moest blijkbaar voor de huwelijksdag goed voor de dag te komen. Helaas was het geen standvastig huwelijk, acht jaar later werd het alweer ontbonden!

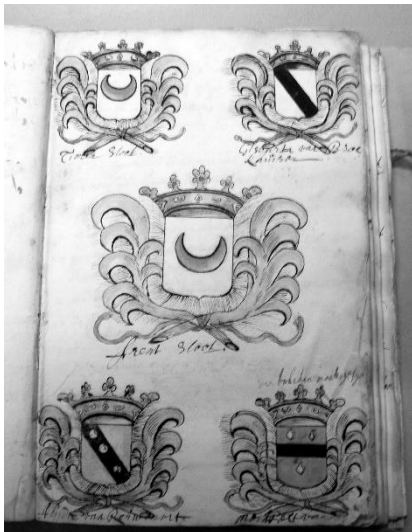
Familie De Bedarides

Charlotte woonde zelf niet in Ingen, maar twee van haar zusters gaan wel op Geldersweert wonen. Als eerste is dat Judith van Gelder, gehuwd met Daniel de Bedarides, een luitenant-kolonel in het leger bij Wijk bij Duurstede. Na de dood van Judith trouwt Daniel haar zuster

Elsabe van Gelder. Daniel is nooit tot de Nederbetuwse ridderschap toegelaten, omdat hij als militair in actieve dienst was, vreemdeling was (hij kwam uit Orange) en geen acht adellijke kwartieren van vader- en moederskant kon tonen. Het avondmaalszilver geschonken door de familie De Bedarides-Van Gelder aan de kerk van Ingen. 80 Aan dit laatste echtpaar zijn nog tastbare herinneringen terug te vinden in de Ingense kerk, namelijk een prachtig versierde

zilveren broodschaal en twee zilveren avondmaalbekers, allemaal geschonken in het jaar 1671. Hun zoon Carl de Bedarides was kerkvoogd in Ingen en heeft op een keer onenigheid gehad met de kerkeraad, omdat hij het avondmaalszilver weer terugge-haald had. Maar gelukkig is de ruzie weer bijgelegd, zodat de kerk nog steeds over dit prachtige zilverwerk kan beschikken. Door vererving – Carls zuster, Catharina Florentina, huwt met Arent Sloet, heer van Boekelo en Warmelo – komt het kasteel in handen van de familie Sloet tot Warmelo en is tot begin 1800 in handen van de families Sloet en Bentinck gebleven, waarna het rond 1818 verkocht is.

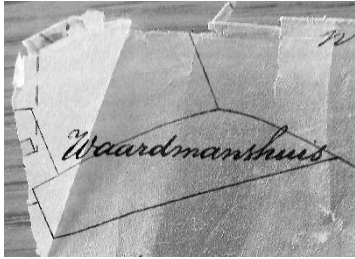
Het kasboek, met voorin de prachtige ingekleurde wapens van de familie Sloet, loopt tot 1808. Daaruit blijkt dat Geldersweert met de daarbij behorende gronden een oppervlakte had van ongeveer 56 morgen. De laatste gronden, ook in Ommeren en Maurik, werden in 1818 verkocht. In dit boek kun je aardige bijkomstigheden lezen, zoals bijvoorbeeld uit het jaar 1817: door de Kasboek van de familie Sloet met daarin aantekeningen betreffende Geldersweert. 81 Op een tekening uit 1874 van de omgeving van het veer wordt het waardmansion aangegeven. langdurige hoge waterstand waren de tuinen en de kade ernstig geruïneerd, aldus de rentmeester. De familie Sloet heeft zelf nooit op Geldersweert gewoond. Ze verhuurden

het aan een familie Van Ginkel. Na de dood van weduwe Van Ginkel, werd aangevangen met de sloop en het nieuwe huis werd daarna voor een jaarlijks bedrag van f25 verpacht aan Huibert Vermeer. Bij Geldersweert hoorde ook een bank in de Ingense kerk. In het kasboek wordt melding gemaakt van betalingen aan de kerk voor reparatie van de bank.

Een nieuw huis

De laatste jaren was er al geen sprake meer van een kasteel. In 1803 werd het gesloopt en kwam er een nieuw huis voor in de plaats. Op het nabijgelegen perceel, de Jufferenweert,

kwam halverwege de 19e eeuw een steenoven. Waarschijnlijk is het bovengenoemde huis uit 1803 toen in gebruik genomen als steenovenbaaswoning, dat later de naam De Pol droeg. Op een oud (helaas beschadigd) kaartje uit 1874 van het veer en omgeving zien we het waardmanshuis zoals het toen genoemd wordt, duidelijk aangegeven.

Opgravingen

Er zijn jammer genoeg nooit prenten of afbeeldingen van het kasteel gevonden¹, maar gelukkig kunnen we ons nog een klein beetje een beeld vormen van hoe het er ooit uitzag. Bij de ontzandingswerkzaamheden in 1971 kwamen er namelijk fundamenten van het kasteel te voorschijn, waardoor de ROB en AWN 82 een schets konden maken van het grondplan. Het

moet een gebouw geweest zijn van 20 bij 15 meter met een muurdikte bij de fundering van maar liefst een meter! Vermoedelijk bestond het huis uit een kelder, twee woonlagen en een zolder. Het duifhuis dat er bijstond had een buitenafmeting van vijf meter in het vierkant en twee woonlagen. De schuur was zeven bij dertien meter groot. Het geheel was aan drie zijden omgegeven door een gracht en aan de achterkant begrensd door de Rijn. Vanaf de dijk kon men met

een brug over de gracht het kasteelterrein betreden. De werkgroep archeologie van de HKK&O vond bij de opgraving nog een stuk van een harnas en een bijna complete helm.

Samen met het avondmaalszilver zijn dit de enige nog tastbare resten van kasteel Geldersweert, en... als je de rivier oversteekt, dan herinnert de naam op de pont je nog aan dit stuk glorieus Ingens verleden!

Noot

1. Een paar jaar na het verschijnen van het boek, dook er op internet een prent op van het kasteel.

*Dit artikel is een hoofdstuk uit het boek **Het Ingense Veer. 500 jaar geschiedenis.**
Uitgegeven door het Arend Datema Instituut.*